

Eesti Päevaleht

Arvamus

08.10.2019

Kas tõesti ei taha eakad uut ametit õppida?

MIDA vanem on töötaja, seda vähem pakub töö talle väljakutset

Olete kuulnud, et vanematel töötajatel olevat halvem õppimisvõime ja seetõttu nad pigem ei taha õppida? Kas ka teile tundub, et vanemad inimesed keelduvad muutumast?

Kui nii, siis oleks justkui selge, miks 50+ vanuses inimese töötee üleliia sametine pole.

Paraku viitavad kuuldused õpivõimest, õppimistahtest ja muutustele allumatuses stereotüüpsele mõtlemisele. Sellisele üldistamisele, mis vastab tavaliselt väga vähe tegelikkusele. Sama on ka müüdiga, nagu oleksid vanemaealised vähem väärtuslikud töötajad.

Kõigepealt tuleb aru saada, et kuidagi ei ole põhjendatud siduda omavahel õppimistaht ja õppimisvõimet. Õpivad ja ei õpi nii võimekad kui ka vähevõimekad. Õppima suunab inimese siiski huvi ja vajadus.

Vanem õppija on teadlikum

Ometi näitab statistika, et õppimise haripunkt jääb kolmekümnendatesse eluaastatesse. Kas midagi on siis vanemas eas töötajatega lahti? „Koolitustega on nii, et sa ei lähe enam lihtsalt kuulama,“ ütleb 60-aastane spetsialist Ülo. Ta annab mõista, et vanem täiskasvanu õpib ainult seda, mille vajalikkust mõistab.

Sageli aga tööüuenduste ja koolituste vajalikkust ei selgitata või pole see staažikamale töötajale veenev.

Teisalt otsivad vanemad töötajad ise õppimisvõimalusi võrdlemisi mõõdukalt. Veel haruldasem on, kui nad endale õppimisvõimalusi välja nõuavad. Peamine põhjus on siin vanemate töötajate töö iseloom, näitavad uuringud. Nimelt mida vanem on töötaja, seda vähem pakub töö talle väljakutset. Kõik tööks vajalikud oskused on olemas ja raske on põhjendada, miks oma aega ja energiat ebavajalikule kulutada. Ka elukogemuse akumulatsioon muudab üha keerulisemaks arenemisimpulsside äratundmise.

Sellist teatud tuimust on hea kirjeldada 50-aastase eksperdi Karli sõnadega: „Mul on järjest raskem leida motivatsiooni, leida seda, mis köidaks. Selline tunne on, et oled juba kõike teinud.”

Tööturg muutub. Kõnekas näide on OECD mullune tööturu suundumuste dokument. Kui seni on õppimine olnud töötaja enda asi, tööalases konkurentsivõimelises püsivuses, siis tulevikus peab tööandja näitama suuremat initsiatiivi.

Stereotüübid juurduvad

Kas vanuse kasvades õppimisvõime väheneb? Kes vähegi kuulab, see kuuleb inimeste suhtluses „vanuselistest iseärasustest” ja sellest, kuidas „üldse enam midagi pähe ei jää”. Need igapäevased fraasid annavad tugeva signaali stereotüüpide automaatseks juurdumiseks.

Õppimisvõime vanusega tõesti muutub, ainult et valdavalt paremuse poole. Kui „üldse enam midagi pähe ei jää”, siis on see märk lühiajalise mälu võime vähenemisest. Selline muutus käib normaalse vananemisega kaasas, kuid lühiajaline mälu on inimesel vilets juba lapseas. Peale selle moodustab seotute asjade meeldejätmise murdosad sellest, mida me nimetame õppimiseks.

Pikaajalise mälu ei juhtu vananemisel midagi halba, kui inimene on elanud normaalset aktiivset elu. Vastupidi, pikast elukogemusest klasterdunud ajurakud annavad inimesele uue ja olemasoleva info vahel seoste loomisel olulise eelise, mida noortel pole. „Ma näen seda kogu aeg, kuidas noor tuleb ja hakkab hoogsalt ja entusiastlikult jalgratast leiutama,” muigab 65-aastane Maie.

Vanemas eas võib muutustega kaasaminek võtta rohkem aega. Seda aega peab inimesele andma. Sest tegemist pole kõrvalekaldega, vaid normaalsusega.

Tiina Tambaum, TLÜ Eesti demograafia keskuse teadur, haridusgerontoloog